

En record i agraïment a la col·laboració i generositat de Josep M. Garrut (1915-2008)

Pilar Vélez

Acadèmica de número. pvelev@bcn.cat

Fa tot just un parell d'anys la nostra Acadèmia rebia una notícia excepcional: El Dr. Josep M. Garrut, elegit membre de la institució el 1977, l'havia declarada hereva en el seu testament. Aquest fet, no gens corrent, ens parla d'un home generós que sempre s'abocà a tot allò que estimà, s'hi dedicà amb passió, constància i cordialitat. Tot plegat el feia una persona entranyable i apreciada per col·legues, deixebles, seguidors i amics. Bona prova en fou l'homenatge promogut per l'Ajuntament de Barcelona en reconeixement a la seva labor que se li reté, amb ocasió del seu norantè aniversari, el desembre del 2006 a la Capella de Santa Àgata, la qual no sols s'omplí de gom a gom, sinó que sobreixí cap al Tinell i la Plaça del Rei. Als tocatardans ens va ser impossible d'accedir-hi.

Josep M. Garrut havia nascut a Barcelona el 12 de desembre de 1915. Es llicencià en Filosofia i Lletres a la Universitat de Barcelona i cursà estudis d'Arts Plàstiques a l'Escola Superior de Belles d'Arts. Ha estat conservador de l'Arxiu Històric de la Ciutat, sotsdirector i director del Museu d'Història de Barcelona, director del Museu Verdaguer a Vil·la Joana, director de la Casa-Museu Gaudí des de la fundació l'any 1963 fins a la seva mort, president dels Amics dels Museus de Catalunya, sotsdirector dels Amics de Gaudí, president de la Secció d'Història i Art del Centre Excursionista de Catalunya i president de l'Associació Amics de Barcelona Històrica i Monumental. També, professor de l'Escola de Llotja durant 33 anys, professor de l'Escola de Pintura Mural de Sant Cugat del Vallès i professor de l'Escola de Bibliotecàries, així com membre fundador de la *Universalis Foederatio Praeaepeistica* i membre de l'Agrupació de Pessebristes de Barcelona. Conservació i estudi del patrimoni, docència i divulgació dels seus interessos –el pessebrisme, Gaudí i l'art contemporani– van constituir els tres pilars de la seva llarga i rica vida professional, a la qual, a més, pot afegir-s'hi el conreu de la pintura i el dibuix.

Interessat des de ben jove pel món de l'art i el patrimoni artístic-monumental, tenia alhora dots de pintor i vocació de divulgador de tot allò relacionat amb la cultura barcelonina, tal com ho ben palesa la seva intervenció, fundació o col·laboració amb totes les entitats acabades d'esmentar, i d'una manera concreta amb els Amics de Barcelona Històrica i Monumental, les seves visites comentades i el programa de Ràdio Barcelona, *Barcelona. Butlletí de Divulgació Històrica*. Josep M. Garrut era un gran enamorat de Barcelona. De fet, la seva vida sempre va romandre estretament lligada al centre històric de la ciutat, un fet afavorit pels seus llocs de treball i gestió cultural, llevat del redós gaudi-nià, tan igualment pròxim a Garrut, que el portà al Parc Güell, un indret, però, també singularment barceloní. De fet, Josep M. Garrut havia nascut al bell mig del Barri Gòtic –molt abans que es formulés aquesta denominació–, a la Plaça Nova, en el solar en què ara hi ha el Col·legi d'Arquitectes, i aleshores hi havia un antiquari que sempre tenia el balcó farcit de trastos vells. Tant s'estimava la plaça, en la qual va viure 27 anys, que, de ben jovenet, Garrut ja en va escriure una història.

La seva personalitat, com veurem al llarg d'aquest acte d'homenatge i agraïment, és àmplia, per haver pogut gaudir de vora un segle de vida activa i fructífera, i polifacètica, pels seus interessos tan diversos, tot i que alhora força propers, gràcies al nexa comú de l'art. Tanmateix, abans d'endinsar-nos-hi, primer que res, i atesa la seva relació tan especial amb la nostra institució, mirarem de res-seguir la vida acadèmica del Dr. Garrut.

El 18 de maig del 1977 l'Acadèmia elegia un nou membre, Josep M. Garrut, a proposta dels artistes Antoni Vila Arrufat, Rafael Benet i Miquel Farré. Garrut venia a ocupar el seient del pintor Pere Pruna que havia mort el 7 de gener d'aquell mateix any. Vuit anys després de l'elecció, el 20 de març del 1985 tenia lloc el seu ingrés amb la lectura d'un discurs intitulat *L'arqueologia i l'etnografia, motivacions de l'art contemporani*. Un discurs dens, original, fins i tot discutible, però sobretot fruit de la reflexió personal i de la seva labor pedagògica a l'Escola d'Arts Aplicades i Oficis Artístics, en la qual s'havia integrat el 1951 cridat per Frederic Marès, que aleshores n'era el director, com també n'era de l'Escola Superior de Belles Arts, i que el coneixia de quan havia estat un alumne destacat a Llotja. Garrut en el seu discurs no feu més que posar de manifest el tarannà obert i suggerent de les seves lliçons a l'Escola, que deixaren bona empremta en els seus deixebles.

Però al discurs d'ingrés Garrut hi afegí una coda, aleshores també excepcional i generosa, car va fer donació a l'Acadèmia de dos retrats a l'oli del pintor alacantí Vicenç Rodes (1791-1858), que va ser director de l'Escola de Llotja des del 1837 i membre d'aquesta casa des de la fundació l'any 1850. Es tractava dels retrats dels seus besavis, Pau Vilaregut Albalafull (1802-1880) i la seva esposa, Joaquina Duran Manella (1807-1881). En faig un esment especial, perquè val la pena de recordar que Pau Vilaregut, entre altres coses, havia estat regidor de l'Ajuntament de Barcelona tres vegades; membre de l'Associació d'Amics de les Belles Arts, la primera associació d'aquest tipus creada a Barcelona el 1847 amb l'objectiu de difondre l'art contemporani; i era fill de Miquel Vilaregut Pons, un dels tres fundadors de l'avui mítica fàbrica tèxtil –inici de la moderna indústria catalana– coneguda com el “Vapor Bonaplata”, tot i que el nom sencer de la raó social, incendiada en la bullanga del 1835, era Bonaplata, Vilaregut, Rull i Cia. Pau Vilaregut i Joaquina Duran no van tenir dret a fer cap discurs, però la qualitat retratística de Rodes els fa parlar per si sols, esdevenint alhora una representació notable de la burgesia barcelonina de mitjan segle XIX, que enriqueix el fons del nostre museu.

En l'acte de presa de possessió Josep M. Garrut fou contestat per Frederic Marès, president de l'Acadèmia, que lloà els mèrits del nou acadèmic, tot recordant els anys d'una joventut llunyana –Marès tenia aleshores 92 anys i Garrut, 70– en què l'Escola de Llotja ocupava la planta alta d'aquest edifici. Marès destacà el seu esperit dialogant, “el col·loqui en oberta companyonia intel·ligent”, que constituí el seu èxit pedagògic –i gosaria afegir, personal– i el d'una nova secció de l'escola que Garrut dirigia.

Des d'aleshores, el nou membre “serví” a l'Acadèmia amb la seva cordialitat i predisposició habituals. Cal recordar com, rere Joan Antoni Maragall Noble, entre el 1986 i el 1995 ocupà el lloc de conservador del museu. De la mateixa manera, Garrut impartí diversos cursos fins als darrers anys noranta, sorprenent-nos sempre per la seva requesta, especialment en els dedicats a la pintura mural, un tema que el complaïa enormement.

A més, seguint el camí iniciat el dia del seu ingrés, Garrut al llarg dels anys feu noves donacions. L'any 1974, guiat pel seu interès multidisciplinar, donà a l'Acadèmia un objecte escultòric a mig

camí entre el reclam publicitari, el pessebrisme i l'art, un arbre-siurell que volia ser una simbiosi de l'arbre de la vida mexicà, l'arbre nadalenc europeu i els siurells mallorquins. Disseny d'Alexandre Cirici, realitzat el 1973 per l'escultor Julià Riu Serra –que anys a venir havia de ser veí seu a la Casa Cabot del carrer de Llúria–, un grup de quatre siurells constituí la decoració singular dels aparadors de la botiga Gales del Passeig de Gràcia cantonada amb el de la Diputació.

El 1983 va donar algunes obres dels escultors Oslé: el guix del bust i el guix de l'estàtua sedent en marbre del pintor Fortuny que havia d'anar a la Rambla, al davant mateix del Palau de la Virreina, però que se situà definitivament en una fornícula en la confluència dels carrers Xuclà i Pintor Fortuny, en la qual avui es conserva. Garrut havia estat l'hereu accidental del taller dels escultors germans Oslé arran de la mort sobtada de Miquelina, la filla de Miquel Oslé, única hereva directa dels artistes. Un bell cap en guix de Miquelina Oslé, conservat a l'estudi dels escultors, que es va veure obligat a desmuntar i tancar, va ser donat novament per ell a l'Acadèmia el 21 de març del 1997. Així mateix, l'abril del 1998 Garrut donà una màscara funerària de Fortuny feta a Roma el 1874 per Mateu Vall Freixas, que ell havia rebut de la família Torner.

Fins i tot, en un altre ordre de coses, portat per la seva gran afecció pessebrística, Garrut va muntar alguns pessebres a la nostra seu, com ara el realitzat pel Nadal del 1992 amb unes figures del 1956 procedents de Mombasa (Kènia), propietat de l'Associació de Pessebristes de Barcelona.

Josep M. Garrut fou mereixedor de diversos premis i guardons, entre els quals sobresurt la Creu de Sant Jordi que li atorgà la Generalitat de Catalunya l'any 1991. Ara bé, després d'haver rebut tota mena d'homenatges, infatigable com era, no va voler renunciar a assolir el més alt grau acadèmic i es doctorà al Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona, el mes de juny del 2006, als 90 anys, amb un treball dedicat a l'admirat Gaudí: *L'univers intemporal de Gaudí. De la teoria a la tesi* és una reflexió personal, actualment en curs de publicació, un treball de molts anys, fruit de qui tan orgullós sempre havia estat d'haver conegut personalment Gaudí, car Garrut era l'única persona que coneixíem que l'havia conegut. De la mateixa manera que havia tractat Salvador Dalí i fins l'havia convidat a un acte intitulat *Dalí davant Gaudí*, que tingué lloc l'any 1956 al Parc Güell, malgrat el desacord del vescomte de Güell, llavors president dels Amics de Gaudí, que considerava Dalí un pallaso. Una *performance* mediàtica que el popular No-Do de l'època descriví amb tots els ets i uts.

Justament arran del seu doctorat el diari *El País* va fer-li una entrevista, en la qual manifestava la importància de mantenir-se en actiu per viure més i, sobretot, més feliç. Així mateix explicava el seu projecte d'escriure un llibre sobre Verdaguer, un sobre Picasso, un de poemes i les seves memòries! Hi afegeixo, a més, una anècdota personal. Un dia, en trobar-nos en aquesta mateixa sala, vaig saludar-lo tot preguntant-li: “Com està Sr. Garrut?”. “Molt bé”, va dir-me. I hi afegí, rialler, amb el seu característic bon humor: “Quan vaig en cotxe, és com si tingués 50 anys; quan vaig a peu, en tinc 150!” Tot comentari afegit és sobrer.

Finalment, només cal reiterar que el nom de Josep M. Garrut restarà per sempre unit al pessebrisme –un tema sobre el que escriví diversos treballs; a la divulgació de la Barcelona històrica i, òbviament, a Gaudí. Ell fou, no podem oblidar-ho, qui l'any 1962, conjuntament amb Enric Casanelles, recuperà de mans de la vídua de l'escultor Carles Mani, col·laborador cabdal de l'arquitecte a la Sagrada Família, un gran nombre de dibuixos, entre els quals un retrat de l'artista de cap al 1906-

1907 atribuït a Picasso, algunes peces i documents, així com l'obra més representativa de Mani, el grup tan punyent, criticat i modern d'*Els Degenerats*, que havia presentat a la V Exposició Internacional de Belles Arts i Indústries Artístiques de Barcelona l'any 1907. Obres en l'actualitat conservades a la Casa-Museu Gaudí, centre de visita indispensable per conèixer l'obra d'aquest autor.

Barceloní de socarrel, crític d'art i historiador curiós, esportista incansable –als 18 anys ja havia participat a París en la Copa Davis i era un bon esquiador–, presumit –recordem la seva col·lecció ingent de corbates i les seves americanes llampants–, col·leccionista de pintura i escultura i d'arts decoratives, Garrut es mostrava sempre afable i disposat a col·laborar. Quantes vegades no havia prestat objectes de la seva col·lecció per exposicions, o havia assessorat en temes barcelonins o pessebrístics o gaudinians, perquè mai no tenia un no per ningú.

Avui, doncs, en aquesta solemne sessió pública, l'Acadèmia vol manifestar el seu reconeixement a un membre que no deixà mai de participar-hi fins als darrers moments. Josep M. Garrut ens ha deixat un miler d'obres de la seva col·lecció personal. Dos manuscrits de Gaudí i un centenar de pintures, una tercera part obra seva, més de 500 dibuixos, la meitat dels quals també obra seva, vora 400 estampes i 11 escultures, en una bona part del final del segle XIX i sobretot del XX, d'un gran nombre d'artistes, amics i col·laboradors, com ara Joan Brodat o els del grup de l'enigmàtic nom dels Betepocs, sorgit a Llotja: Datsira, Llucià Navarro, Pedrola, Bataller, Aliet, Escala...

Com a hereus universals hem pogut disposar que algunes de les seves col·leccions més singulars –ja fossin objectes, fotografies o llibres– passessin a mans d'altres entitats en què treballà o col·laborà i en les quals seran més útils. Em refereixo al Museu de l'Estampació de Premià de Mar, en què ja es conserva una col·lecció d'unes 2.000 corbates; l'Associació de Pessebristes que ha rebut el fons bibliogràfic i documental relatiu als pessebres; el Centre Excursionista de Catalunya, llibres, unes càmeres antigues i una notable col·lecció de plaques de vidre per al seu Arxiu fotogràfic; diversos documents a la Casa-Museu Verdaguer de Folgueroles; algun dibuix i alguns llibres i fullets a la Biblioteca de Catalunya; un retrat seu pintat a l'oli per M. Jesús de Sola Juste, per al Reial Cercle Artístic; la seva taula de despatx a la Casa-Museu Gaudí; i finalment al Museu Frederic Marès, alguns objectes curiosos destinats al nostre Gabinet del Col·leccionista: un rellotge de bronze de sobretaula, un autòmat, alguna porcellana, nombroses estampes devocionals, binocles, ventalls, daguerreotips, capsetes..., peces que completen les col·leccions creades per Frederic Marès, exposades en una secció del museu que Garrut coneixia molt bé, pels seus interessos múltiples i perquè, anys enrere, havia format part del nostre Consell Assessor en representació de l'Acadèmia. En definitiva, Josep M. Garrut no sols va creure fermament en la importància de la divulgació científica i en la font de riquesa que és el saber popular, sinó que, a més, ha esdevingut un gran “divulgador” del seu propi patrimoni, avui ja a l'abast de tots nosaltres. Així doncs, en nom de tots plegats, moltes gràcies, Sr. Garrut.

Barcelona, 20 d'octubre de 2010